

DEJEPIS

(pre základné školy s vyučovacím jazykom maďarským)

ÚVOD

Vzdelávací štandard nepredstavuje iba súhrn katalógov, ktoré stanovujú výkony a obsah vyučovacieho predmetu, ale je to predovšetkým program rôznych činností a otvorených príležitostí na rozvíjanie individuálnych učebných možností žiakov.

Vzdelávací štandard pozostáva z charakteristiky predmetu a základných učebných cieľov, ktoré sa konkretizujú vo výkonovom štandarde. Je to ucelený systém výkonov, ktoré sú vyjadrené kognitívne odstupňovanými konkretizovanými cieľmi – učebnými požiadavkami.

Tieto základné požiadavky môžu učitelia ešte viac špecifikovať, konkretizovať a rozvíjať v podobe ďalších blízkyh cieľov, učebných úloh, otázok, či testových položiek.

K vymedzeným výkonom sa priraduje obsahový štandard, v ktorom sa zdôrazňujú pojmy ako kľúčový prvok vnútornej štruktúry učebného obsahu. Učivo je v ňom štruktúrované podľa jednotlivých tematických celkov a v chronologickom usporiadaní. Je to základ vymedzeného učebného obsahu. To však nevylučuje možnosť učiteľov tvorivo modifikovať stanovený učebný obsah v rámci školského vzdelávacieho programu.

Vzdelávací štandard z dejepisu ako program aktivity žiakov je koncipovaný tak, aby vytváral možnosti na tie kognitívne činnosti žiakov, ktoré operujú s pojmami, akými sú hľadanie, pátranie, skúmanie, lebo v nich spočíva základný predpoklad poznávania a porozumenia minulosti. V tomto zmysle nemajú byť len pasívnymi aktérmi výučby a konzumentmi hotových poznatkov, ktoré si majú len zapamätať a následne zreprodukovať.

CHARAKTERISTIKA PREDMETU

Hlavnou funkciou dejepisu je kultivovanie historického vedomia žiakov ako celistvých osobností a uchovávanie kontinuity historickej pamäti v zmysle odovzdávania historických skúseností či už z miestnej, regionálnej, celoslovenskej, maďarskej, európskej alebo svetovej perspektívy. Súčasťou jej odovzdávania je predovšetkým postupné poznávanie takých historických udalostí, javov a procesov v čase a priestore, ktoré zásadným spôsobom ovplyvnili vývoj slovenskej, maďarskej i celosvetovej spoločnosti a premietli sa do obrazu našej prítomnosti. Žiaci si prostredníctvom dejepisu postupne osvojujú kultúru spoločenskej komunikácie a demokratické spôsoby svojho konania, lebo chápanie, vnímanie a porozumenie historických procesov predstavuje jeden zo základných predpokladov komplexného poznávania ľudskej spoločnosti.

Výučba dejepisu v školách s vyučovacím jazykom maďarským je špecifická v tom, že tieto školy sa opierajú o maďarské kultúrne zázemie. To znamená, že žiaci i učitelia čerpajú svoju identitu prirodzeným spôsobom z maďarského jazyka a kultúrneho dedičstva, vrátane poznania historických udalostí, javov, osobností a procesov v dejinách maďarského národa. Ak si žiaci prostredníctvom dejepisu postupne osvojujú kultúru spoločenskej komunikácie a demokratické spôsoby svojho konania, tak práve poznávanie dejín maďarského národa je pre žiakov v školách s vyučovacím jazykom maďarským tým dôležitým kultúrnym zázemím, ktoré im poskytuje dôležitú možnosť zachovať si svoje historické vedomie v multikultúrnom prostredí Slovenskej republiky.

V procese výučby dejepisu na základnej škole sa kladie osobitný dôraz na dejiny 19. a 20. storočia preto, lebo v nich môžeme nájsť z väčšej časti korene súčasných spoločenských javov i problémov. Dejepis vedie žiakov k vzťahu k vlastnej minulosti cez prizmu prítomnosti ako súčasť rozvíjania, korigovania, kultivovania a zachovávanía ich historického vedomia, v ktorom rezonuje aj aktívne spoznávanie inakosti spoločných dejín, teda slovenského a maďarského národného príbehu i vzťah k minulosti iných národov a etník. Rovnako tak k pochopeniu a rešpektovaniu kultúrnych a iných odlišností ľudí, rôznych diverzifikovaných skupín a spoločenských skupín. Dejepis tiež prispieva k rozvíjaniu hodnotovej škály demokratickej spoločnosti a pripisuje dôležitosť aj demokratickým hodnotám európskej civilizácie.

CIELE PREDMETU

Žiaci

- nadobudnú spôsobilosť orientovať sa v historickom čase,
- nadobudnú spôsobilosť orientovať sa v historickom priestore,
- získajú základné vedomosti a spôsobilosti z oblasti vybraných historických udalostí, javov, procesov z národných a svetových dejín,
- nadobudnú spôsobilosť pochopiť príčiny, priebeh a dôsledky historických udalostí,
- získajú schopnosti poznávať históriu na základe analýzy primeraných školských historických písomných, obrazových, hmotných a grafických prameňov a sú schopní týmto prameňom klásť primerane adekvátne otázky,
- rozvinú si komplex kompetencií – spôsobilostí, schopností rozvíjať a kultivovať kultúrny dialóg a otvorenú diskusiu ako základný princíp fungovania histórie i školského dejepisu v demokratickej spoločnosti,
- osvoja si postupne spôsobilosť historickej kultúry ako schopnosti orientovať sa v mnohosti kultúrnych situácií, v ktorých sa stretávame s históriou.

VZDELÁVACÍ ŠTANDARD

Človek v premenách času a priestoru

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak na konci 5. ročníka základnej školy vie/dokáže:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ použiť správne pojmy, ktoré súvisia s tokom času, ✓ zakresliť na časovú priamku časové kategórie od blízkych po vzdialené, ✓ preskúmať okolie svojho bydliska, ✓ rozpoznať staré od nového, ✓ rozpoznať, čo sa zmenilo za posledný rok ich života, ✓ zaznamenať rozprávanie rodinných príslušníkov o minulosti, ✓ rozlíšiť jednotlivé generácie vo svojej rodine, ✓ rozlíšiť jednotlivé druhy historických prameňov, ✓ rozpoznať rozdiel medzi zemepisnou a dejepisnou mapou, ✓ zostaviť obrazový materiál o pohybe ľudí v minulosti a prítomnosti, ✓ pracovať so školskými historickými prameňmi z danej témy. 	<p>minulosť, prítomnosť, budúcnosť</p> <p>deň, mesiac, rok, dátum, letopočet</p> <p>kalendár</p> <p>desaťročie, storočie, tisícročie</p> <p>bydlisko, obec, región, Slovensko, Karpatská kotlina</p> <p>rodinný album, fotografia</p> <p>generácia, rodostrom</p> <p>historické pramene (písomné, obrazové, hmotné)</p> <p>múzeum, knižnica, archív, školská kronika</p> <p>mapa</p> <p>vyst'ahovalectvo, pris'ahovalectvo, stretávanie kultúr</p> <p>základné analytické otázky:</p> <p>Kto je autorom prameňa? Kedy bol napísaný prameň? Čo je obsahom prameňa? Komu bol prameň určený? Aký bol zámer autora prameňa?</p>

Človek a komunikácia

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak na konci 5. ročníka základnej školy vie/dokáže:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ rozlíšiť jednotlivé druhy komunikácie medzi ľuďmi, ✓ prerozprávať príbeh z minulosti svojho regiónu, ✓ identifikovať dôsledky konfliktov a vojen pre človeka a prostredie, v ktorom žijú, ✓ zdôvodniť stálu prítomnosť vojen v minulosti a prítomnosti, ✓ pracovať so školskými historickými prameňmi z danej témy. 	<p>jazyk, písmo, kniha, noviny, rozhlas, televízia, internet</p> <p>náboženstvo</p> <p>legendy, mýty, povesti</p> <p>konflikt, vojna, detský vojak, mier, obeť</p> <p>detská práca</p>

Obrazy pravekého sveta

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak na konci 6. ročníka základnej školy vie/dokáže:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ rozpoznať rozdiely v spôsobe obživy a života pravekých zberačov, lovcov a roľníkov, ✓ porovnať výhody a nevýhody kamenných a kovových nástrojov, zbraní, ✓ zdôvodniť oddelenie remeselníkov od roľníkov, ✓ pracovať so školskými historickými prameňmi z daného obdobia. 	<p>zberač, lovec, roľník</p> <p>kameň, meď, bronz, železo, oppidum</p>

Obrazy starovekého sveta

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak na konci 6. ročníka základnej školy vie/dokáže:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ odhaliť vzťah medzi prírodnými podmienkami údolí veľkých riek a vznikom prvých štátov, ✓ rozlíšiť jednotlivé vrstvy spoločnosti v mestskom štáte, ✓ identifikovať poznatky obyvateľov najstarších štátov, ktoré nám slúžia dodnes, ✓ identifikovať hlavné znaky aténskej demokracie, ✓ rozpoznať hlavné znaky rímskej republiky, ✓ zdôvodniť premenu rímskej republiky na ríšu, ✓ rozpoznať príčiny budovania rímskej hranice pozdĺž Dunaja, ✓ zhromaždiť informácie o prítomnosti Rimanov na našom území, ✓ zhrnúť príčiny zániku Rímskej ríše, ✓ zhodnotiť prínos antickej kultúry pre našu prítomnosť, ✓ zostaviť turistického sprievodcu o divoch starovekého sveta, ✓ pracovať so školskými historickými prameňmi z daného obdobia. 	<p>riečne civilizácie, deľba práce</p> <p>mestský štát</p> <p>polis</p> <p>aténska demokracia, olympijské hry</p> <p>republika, cisárstvo</p> <p>Limes Romanus</p> <p>provincie, Panónia</p> <p>judaizmus, kresťanstvo, Biblia</p> <p>islam, Korán</p>

Obrazy stredovekého sveta

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak na konci 6. ročníka základnej školy vie/dokáže:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ objasniť fungovanie stredovekej spoločnosti na základe vazalských vzťahov, ✓ identifikovať spôsob života a obživy jednotlivých sociálnych vrstiev stredovekej spoločnosti, ✓ vysvetliť fungovanie stredovekého mesta, ✓ zdôvodniť význam kláštora pre hospodárstvo a kultúru, ✓ pracovať so školskými historickými prameňmi z daného obdobia. 	<p>kráľ, léno, vazal, lénny systém, šľachta, duchovenstvo poddaní, mestské obyvateľstvo hrad, dedina, mesto, kláštor, univerzita</p>

Premeny v Karpatskej kotline

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak na konci 7. ročníka základnej školy vie/dokáže:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ rozlíšiť kľúčové udalosti z obdobia Veľkej Moravy, ✓ rozpoznať kultúrny odkaz Veľkej Moravy, ✓ rozpoznať kľúčové udalosti sťahovania maďarských kmeňov a zaujatia Karpatskej kotliny, ✓ pracovať so školskými historickými prameňmi z daného obdobia. 	<p>Huni, Avari, Samova ríša, Franská ríša Veľká Morava Magna Hungaria, Etelköz, zaujatie vlasti, koristnícke výpravy</p>

Uhorské kráľovstvo v stredoveku

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak na konci 7. ročníka základnej školy vie/dokáže:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ rozlíšiť kľúčové udalosti stredovekého Uhorska, ✓ rozpoznať mnohonárodnostný charakter Uhorska, ✓ zdôvodniť politický a hospodársky rozmach Uhorska, ✓ vytvoriť turistického sprievodcu po banských mestách, ✓ pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia. 	<p>Uhorsko</p> <p>dynastie</p> <p>Tatarský vpád</p> <p>kolonizácia</p> <p>banské mestá</p> <p>stredoveké mestá v Uhorsku</p>

Obrazy novovekého sveta

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak na konci 7. ročníka základnej školy vie/dokáže:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ rozpoznať dôsledky vynálezu kníhtlače na človeka a spoločnosť, ✓ vymedziť príčiny a dôsledky zámorských objavov, ✓ porovnať proces výroby v cechu a manufaktúre, ✓ zovšeobecniť hlavné myšlienky reformácie, ✓ pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia. 	<p>mešťan, humanizmus a renesancia</p> <p>kolónie, kolonializmus</p> <p>remeselník, cech, manufaktúra</p> <p>reformácia, protestant, katolík</p>

Habsburská monarchia na prahu novoveku

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak na konci 7. ročníka základnej školy vie/dokáže:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ rozpoznať hlavné zmeny v Uhorsku po roku 1526, ✓ vystihnúť spoločné znaky protihabsburských povstaní v Uhorsku, ✓ pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia. 	<p>Moháč, Turci Bratislava Sedmohradsko, územie tureckého panstva Habsburgovci protireformácia</p>

Zrod modernej doby

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak na konci 8. ročníka základnej školy vie/dokáže:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ zhrnúť základné myšlienky osvietenstva, ✓ rozpoznať viedenský kongres ako medzník vo vývoji európskych dejín, ✓ porovnať proces výroby v cechu, manufaktúre a továrni, ✓ vystihnúť základné znaky priemyselnej revolúcie, ✓ zdôvodniť vplyv zjednotených štátov na mocenské pomery v Európe, ✓ pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia. 	<p>osvietenstvo Veľká francúzska revolúcia priemyselná revolúcia továreň, podnikateľ, robotník národný štát, nacionalizmus militarizácia</p>

Zrod moderných národov

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak na konci 8. ročníka základnej školy vie/dokáže:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ zhodnotiť význam osvietenských reforiem, ✓ rozpoznať ciele slovenského národného hnutia, ✓ vystihnúť, čo sa zmenilo a čo sa nezmenilo v postavení Slovákov po revolúcii, ✓ rozpoznať ciele uhorského národného hnutia, ✓ analyzovať dôvody prehry uhorského boja za nezávislosť v roku 1848/49, ✓ zdôvodniť príčiny a dôsledky vyst'ahovalectva z Rakúsko – Uhorska, ✓ pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia. 	<p>tereziánske a jozefínske reformy</p> <p>spisovný jazyk</p> <p>reformné hnutie</p> <p>revolučný rok 1848/49</p> <p>revolúcia a oslobodzovací boj v roku 1848/49</p> <p>Matica slovenská</p> <p>rakúsko – uhorské vyrovnanie</p> <p>modernizácia, industrializácia</p> <p>národnostná otázka</p>

Prvá svetová vojna a rozpad Uhorska

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak na konci 9. ročníka základnej školy vie/dokáže:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ porovnať ciele štátov Dohody a Trojspolku, ✓ rozpoznať útrapy ľudí na fronte a v zázemí počas prvej svetovej vojny, ✓ zdokumentovať pomocou mapy zmeny po zániku Rakúsko – Uhorska, ✓ vyhľadať svedectvá na prvú svetovú vojnu, ✓ pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia. 	<p>Dohoda, Trojspolok</p> <p>Uhorsko vo svetovej vojne front, zázemie</p> <p>Parížska mierová konferencia</p> <p>Trianon</p> <p>nástupnícke štáty po prvej svetovej vojne</p> <p>Československá republika</p>

Európa v medzivojnovom období

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak na konci 9. ročníka základnej školy vie/dokáže:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ objasniť základné znaky parlamentnej demokracie, ✓ rozlíšiť demokratický a nedemokratický charakter štátu, ✓ rekonštruovať každodenný život v diktatúrach, ✓ pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia. 	<p>parlamentná demokracia, autoritatívne režimy</p> <p>komunizmus, fašizmus, nacizmus</p>

Československo v medzivojnovom období (1918 - 1939)

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak na konci 9. ročníka základnej školy vie/dokáže:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ identifikovať politický systém ČSR, ✓ rozpoznať mnohonárodnostný charakter ČSR, ✓ rozpoznať dôsledky trianonskej zmluvy na život príslušníkov Maďarskej menšiny, ✓ porovnať hospodársku situáciu v Čechách a na Slovensku, ✓ rozpoznať dôsledky rozbitia ČSR, ✓ pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia. 	<p>Česi, Slováci, národnostné menšiny, maďarská menšina</p> <p>kultúra, spolky, školstvo</p> <p>centralizmus, autonómia</p>

Obrazy druhej svetovej vojny

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak na konci 9. ročníka základnej školy vie/dokáže:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ rozpoznať kľúčové medzníky druhej svetovej vojny, ✓ vyhľadať svedectvá o útrapách ľudí na fronte a v zázemí počas druhej svetovej vojny, ✓ spracovať holokaust na konkrétnom príbehu, ✓ pracovať so školskými historickými prameňmi z daného obdobia. 	<p>fašistická os</p> <p>protihitlerovská koalícia</p> <p>totálna vojna</p> <p>protifašistický odboj</p> <p>holokaust, koncentračné tábory</p>

Slovensko a Maďarsko počas vojny (1939 – 1945)

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak na konci 9. ročníka základnej školy vie/dokáže:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ porovnať politický systém Slovenského štátu s politickým systémom ČSR, ✓ rozpoznať vzťahy medzi Nemeckom a Slovenským štátom, ✓ zhodnotiť hospodársky a kultúrny rozvoj Slovenského štátu a Maďarska, ✓ konkretizovať postupné obmedzovanie práv a slobôd židovských spoluobčanov na Slovensku a v Maďarsku, ✓ zhodnotiť význam Slovenského národného povstania, ✓ pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia. 	<p>totalitný režim</p> <p>židovský kódex, židovské zákonodarstvo</p> <p>deportácie</p> <p>odboj</p> <p>Slovenské národné povstanie</p>

Rozdelený svet

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak na konci 9. ročníka základnej školy vie/dokáže:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ rozpoznať vplyv bipolárneho sveta na každodenný život, ✓ rozpoznať prejavy odporu obyvateľstva vo východnom bloku, ✓ vystihnúť základné medzníky procesu európskej integrácie, ✓ pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia. 	<p>OSN</p> <p>superveľmoci: USA, ZSSR</p> <p>železná opona, studená vojna</p> <p>hospodárske a vojenské bloky</p> <p>hrozba jadrovej vojny</p> <p>dekolonizácia</p>

Československo a Maďarsko za železnou oponou

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak na konci 9. ročníka základnej školy vie/dokáže:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ rozpoznať dôsledky komunistického prevratu v Československu a v Maďarsku, ✓ zdokumentovať prejavy totality, ✓ identifikovať premeny vidieka a mesta, ✓ porovnať udalosti z roku 1956 a 1968, ✓ spracovať spomienky svedka augustových udalostí, ✓ zistiť konkrétne prejavy „normalizácie“ v každodennom živote, ✓ pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia. 	<p>deportácie, výmena obyvateľstva, reslovakizácia</p> <p>Február, politické procesy</p> <p>znárodnenie, kolektivizácia, industrializácia</p> <p>revolúcia v roku 1956</p> <p>Csemadok</p> <p>Pražská jar</p> <p>„normalizácia“</p> <p>Charta 77, disident</p> <p>nežná revolúcia</p>

Československo po roku 1989

Výkonový štandard	Obsahový štandard
<p>Žiak na konci 9. ročníka základnej školy vie/dokáže:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ identifikovať hlavné zmeny v Československu po roku 1989, ✓ určiť príčiny rozdelenia Českej a Slovenskej republiky, ✓ rozpoznať podoby spolužitia Maďarov a Slovákov v 20. storočí, ✓ určiť výhody a nevýhody voľného pohybu osôb a tovaru v Európskej únii, ✓ pracovať so školskými historickými prameňmi z daného historického obdobia. 	<p>parlamentná demokracia</p> <p>rozdelenie Československa, vznik Slovenskej republiky</p> <p>maďarská menšina na Slovensku</p> <p>vstup Slovenskej republiky do NATO a Európskej únie</p> <p>svet ako „globálna dedina“</p>